

«میرزا یونس» معروف به میرزا کوچک، فرزند میرزا بزرگ در محله قدیمی استادسرا در شهر رشت در خانواده‌ای متوسط دیده به جهان گشود. پدر و مادرش از خاندان رشوندهای الموت قزوین بودند. آموزش حوزوی که وی در کودکی آموخته بود، می‌توانست وی را به مرتبه‌ای در روحانیت برساند، اما حوادث و تحولات کشور مسیر او را تغییر داد و به راهی دیگر کشاند.

بنا به گفته اطرافیان، او مردی قوی‌بنیه، دارای سیمایی متبسم، صریح‌اللهجه، طرفدار عدل و آزادی و حامی مظلومان بود. میرزا در واقعه مشروطیت به انقلابیون پیوست و در فتح قزوین شرکت نمود. او رهبر جنبش جنگل بود و مبارزه مسلحانه بر علیه ارتش خارجی را از داخل خاک ایران شروع کرد.

جنگلی‌ها هدف خود را «اخراج نیروهای بیگانه، رفع بی‌عدالتی، مبارزه با خودکامگی و استبداد و برقراری دولتی مردمی» اعلام کرده بودند. قزاق‌ها، به سرکردگی سردار سپه تلاش بسیاری کردند که میرزا را فریب داده و او را به سمت حمایت از دربار و تسلیم شدن در برابر انگلیس بکشاند. اما میرزا فریب آنها را نخورد و مجاهدانه برای آرمان‌های مردم این سرزمین جنگید.

قوای قزاق طی شبیخون‌های فراوان، نیروهای جنگل را وادار به عقب‌نشینی کرد و بعضی از سران تسلیم یا کشته شدند. میرزا همراه با تنها یار وفادارش، گائوک آلمانی معروف به هوشنگ، به قصد رفتن نزد عظمت خانم فولادلو، که همیشه از میرزا حمایت می‌کرد، به طرف کوه‌های خلخال حرکت کردند ولی دچار بوران و طوفان گردیده و سرانجام زیر فشار سرما و برف در یازدهم آذر ۱۳۰۰ هنگامی که میرزا هوشنگ را به کول گرفته بود، هر دو از پای درآمدند.

خبر درگذشت میرزا، به گوش محمدخان سالارشجاع، برادر امیر طالبش که از بدخواهان میرزا بود، رسید. وی به همراه شماری تفنگچی به خانقاه رفت و اهالی را از دفن اجساد منع کرد. سپس دستور داد یکی از طالب‌های همراه وی که رضا اسکستانی بود، سر یخزده میرزا را از بدنش جدا کند. محمدخان سپس سر را نزد

تصاویری کمتر دیده شده از نهضت جنگل

دیدار با جنگلی‌ها

• محمدحسن اصغر نیا

نهضت جنگل به روایت تصویر
محمد حسن اصغر نیا
۴۴۳

انتشارات ۴۴۴

نهضت جنگل از جمله اوراق زرین تاریخ معاصر ایران است. نوع مبارزه، محتوای جنبش، جغرافیای مکانی و زمانی، خود نهضت و رهبر آن از جایگاه والایی برخوردارند. دوران نهضت جنگل از پرحادثه‌ترین صفحات تاریخ ایران است. رهبر این نهضت، میرزا کوچک‌خان جنگلی با هدف پایه‌ریزی نهضت به تنهایی رهسپار گیلان شد، در مدت زمانی اندک با همراهی مؤمنان و افراد از خود گذشته شور و اشتیاقی چندین برابر برای نجات کشورش از تسلط دشمنان خارجی و خائنین داخلی یافت، پا به میدان مبارزه نهاد و سرانجام پس از سال‌ها مبارزه و دلاوری شهید شهادت را نوشید.

گروه کارکنان گیلانی و شوروی در رشت. ردیف بالا از چپ: سردار محیی، خالو قربان، احسان الله خان، رضا خواجهوی، الکساندر کووالیف
ردیف پایین: مرادموگویف، مشیردیوان کمیسر فوق العاده انزلی، کریم خان بزرگ، فرمانده کرد. سال ۱۹۲۱

برادرش امیر مقتدر در ماسال برد و آن گاه به رشت برده و تسلیم فرماندهان نظامی کرد.

بررسی و تحقیق دربارهٔ این نهضت نیازمند آشنایی با منابع و مآخذ مرتبط با آن است و در این زمینه کتب مختلفی به چاپ رسیده که از آن جمله می‌توان از کتاب «سردار جنگل» نوشتهٔ ابراهیم فخرایی، «نهضت جنگل و اسناد محرمانه و گزارش‌ها» به کوشش فتح‌الله کشاورز، «نهضت جنگل» به کوشش صادق کوچک‌پور و کتاب «بزرگ‌مردی از تبار جنگل» یادنامهٔ ابراهیم فخرایی نام برد. یکی از منابعی که می‌توان گفت در روایت آن دوران نقشی شایسته دارد «مجموعهٔ نهضت جنگل به روایت تصویر» است که به همت محمدحسن اصغر نیا گردآوری شده است. مؤلف این کتاب با تلاش فراوان توانسته مرکزی به منظور بازشناسی نهضت جنگل تأسیس نماید و نشست‌هایی را با هدف بررسی علل و عوامل، رویکردها و آسیب‌شناسی قیام جنگل در دانشگاه‌ها و مراکز علمی برگزار کند. اهتمام این مرکز بر آن بوده تا اسناد و مدارکی که تازه به دست آمده و منتشر نشده را معرفی و منتشر سازد؛ چرا که با تکیه بر آنها، به دور از غرض‌ورزی گامی بلند در جهت شناخت هویت اسلامی، ملی و فرهنگی ملت ایران و حراست از آن در مقابل آسیب‌ها برداشته می‌شود. در کتاب مذکور تصاویر منحصر به فردی از میرزا و نهضت جنگل چاپ شده که بسیار دیدنی است.

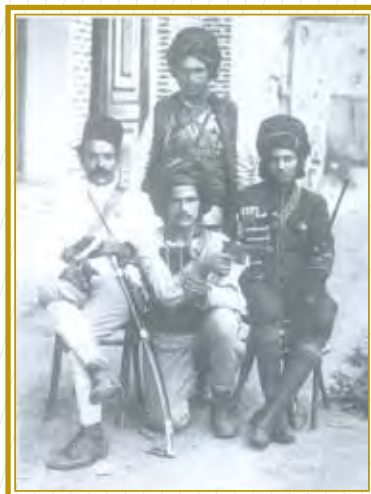
آنچه جذابیت این مجموعه را دو چندان کرده، وجود تصاویر ویژه‌ای از مبارزات نهضت جنگل است که هر یک به گونه‌ای راوی وقایع و گویای لحظات بوده و مخاطب را با شخصیت‌ها و سران این نهضت آشنا می‌سازد. شخصیت‌هایی همچون میرزا کوچک‌خان، میرزا حسین‌خان کسمایی، احسان‌الله خان، خالو قربان، معین‌الرعیاء، منتظم‌الملک وزیر (عباس منتظمی) و بسیاری دیگر از مجاهدین نهضت جنگل.

در پایان ابیاتی از اشعار استاد نصرالله مردانی در تکریم قهرمان جنگل که در این مجموعه بدان اشاره گردیده می‌آوریم:

در وسعت اندیشهٔ خونبار جنگل
از پشت خنجر می‌خورد سردار جنگل
بر کنده‌های پیر، زخم تیر پیدا است
پوشیده از گل‌های خون دیوار جنگل
در ذهن سبز شاخه‌ها با خون تداعی
سره‌ای سرداران شود بر دار جنگل

اولین دور مذاکرات میرزا کوچک‌خان با روس‌ها در محیط گرم و دوستانه‌ای انجام شد. این عکس در منزل شهردار بندر انزلی گرفته شده است. ردیف اول از سمت چپ: خالو قنبر، خالو مراد، ردیف دوم: پلایف، ابوکف، میرزا کوچک‌خان، کاژائف، گلوک آلمانی، ردیف سوم (ایستاده): محرم بابایف، میر صالح مظفرزاده، اسماعیل جنگلی، سعدالله درویش، سیف‌الله زاده، کربلانی حسین

مدل لباس جنگلی‌ها
نفر میانی عکس: آجودان خالو قربان

میرزا و دکتر حشمت